

52
B

Proceedings Book of National Seminar

2018-19

संशोधन पद्धती

Research Methodology

डॉ. संजय वाघमारे
(प्राचार्य)

डॉ. ओमशिवा लिगाडे
(समन्वयक)

संपादक

प्रा. अमोल पगार
डॉ. लहू वाघमारे
डॉ. विनोद सोनवणे
डॉ. अरविंद कदम
डॉ. चंद्रशेखर ठोले
प्रा. रामराव चव्हाण

य. 603-07

Shri Swami Vivekanand Bahu-Uddeshiya Vikas Mandal's
Shivjagruti Senior College, Nalegaon

Tq. Chakur, Dist. Latur - 413524 (M.S.)

In Collaboration with

Indian Council of Social Science Research, Mumbai &
Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded

One Day Interdisciplinary National Seminar on
Research Methodology in Social Sciences and New Trends
22nd August 2018

PROCEEDINGS BOOK OF NATIONAL SEMINAR

संशोधन पद्धती

Research Methodology

डॉ. संजय वाघमारे
(प्राचार्य)

डॉ. ओमशिवा लिगाडे
(समन्वयक)

संपादक

प्रा. अमोल पगार

डॉ. लहू वाघमारे

डॉ. विनोद सोनवणे

डॉ. अरविंद कदम

डॉ. चंद्रशेखर ढोले

प्रा. रामराव चव्हाण

**अरुणा
प्रकाशन,**
लातूर

146. शोध-कार्य के स्रोतों के रूप में साहित्यिक एवं अभिलेखीय स्रोतों की प्रासंगिकता
कोमल कुमारी, कमल शिवकान्त हरि,
147. समाज विज्ञान संकाय में शोध-प्रविधि
Dr. Ravi Shankar Kr. Choudhary
१४८. आजच्या संशोधनातील समस्या आणि उपाययोजना
आरती केशवराव गायकवाड
१४९. सामाजिक संशोधनासाठी समस्यासुत्रण एक अभ्यास
प्रा. माने एल.आर.
१५०. सामाजिक शास्त्रातील संशोधनाच्या नव्या संधी
डॉ. संजय सुरेवाड
१५१. संशोधनात कार्ड पध्दतीचा उपयोग
प्रा.डॉ.प्रशांत देशमुख
152. Types of Research in Social Sciences
Mr. Mahavir Katke
153. Research Methodology
Prof. S.V.Panchagalle, Dr. R.D.Gaikwad
154. PRODUCT ORIENTED RESEARCH METHOD IN
EDUCATIONAL RESEARCH
Dr. Mahadeo Sadashiv Disale
१५५. संशोधनाची उपकल्पना एक : अभ्यास
धायगुडे रोहिणी अंगद
156. Basic Challenges of Social Science Research in India
Dr. Dhole Chandrashekhar S.
१५७. तौलनिक साहित्याभ्यास : आंतरविद्याशाखीय संशोधन पद्धती
प्रा.डॉ. रत्नाकर बेडगे, प्रा. अश्विनी रोडे
१५८. संशोधन : अर्थ व गरज
श्रीमती कानडे सुरेखा मल्लिकार्जून
१५९. सामाजिक संशोधनात सांख्यिकीचे महत्त्व
लता मल्लिकार्जून कमलापुरे
१६०. संशोधन विषय निवड प्रक्रिया : एक अभ्यास
डॉ. उन्मेष शेकडे
161. SOCIAL RESEARCH AND RESEARCH PROPOSALS:
OF A RESEARCH PROPOSAL

१५१.

संशोधनात कार्ड पध्दतीचा उपयोग

प्रा.डॉ.प्रशांत देशमुख

इतिहास विभाग

अ.र.भा.गरूड महाविद्यालय, शेंदूर्णी, जि.जळगाव

१. संशोधन :

संशोधक आणि मार्गदर्शक हे संशोधनामुळे एकत्र येतात. दोघांत एक नाते निर्माण होते. हे नाते विचारांचे असते. अमेरिकेतील न्यूयॉर्क विद्यापीठातील रसायनशास्त्र विषयाचे प्रोफेसर डॉ. रोल्ड हॉफमन म्हणतात की, मी चांगला संशोधक होवू शकलो, मी प्रयोगशील केमिस्ट होवू शकलो कारण मी पदवीपूर्व वर्गांना शिकवितो. डॉ. रोल्ड हॉफमन यांनी ब्रिटीश कोलंबिया विद्यापीठात पदवी स्तरावरील विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना दोन प्रश्न विचारले - Is that research?, Is that teaching? त्याला उत्तरही त्यांनीच दिले - It's research and it is teaching. स्वतंत्र आणि मुक्त वातावरण विद्यापीठात निर्मित असते. म्हणून संस्था आणि विद्यापीठस्तरीय संशोधनात फरक दिसतो.

An ordinary Guide reads.

An average Guide explains

A good guide demonstrates,

But a great Guide inspires, म्हणूनच डॉ. कोठारी म्हणतात की, Destiny of India shaped in the Class room with research संशोधन करीत असताना संशोधकाच्या अंगी विषयाचीह आवड असावी, कष्ट सहन करण्याची क्षमता असावी, संदर्भ संकलन आणि प्राप्तीसाठी भ्रमंती, वेळ आणि पैसा, नम्रता, तटस्थता, उत्तम संवाद आणि संपर्क कौशल्या सद्विवेकता, व्यवहारज्ञान, चौकसपण, वस्तुनिष्ठता असावी लागते. संदर्भ संकलन आणि प्राप्तीसाठी भ्रमंती, वेळ आणि पैसा, पम्रता, तटस्थता, उत्तम संवाद आणि संपर्क कौशल्या सद्विवेकता, व्यवहार ज्ञान, चौकसपणा, वस्तुनिष्ठता असावी लागते. संदर्भ संकलन आणि प्राप्तकरीत असताहना नमूदीकरण ही आवश्यक असते. पायाभूत संशोधन

संशोधन पद्धती / ६०३

(Basic Research) and applied research (Applied Research) & difference
 between them is that Basic Research, Investigation and Discovery & they are
 concerned with the development of new knowledge, theories, concepts, methods,
 and techniques for the purpose of understanding the natural world and
 the human mind. Applied research, on the other hand, is concerned with
 the development of new products, services, and processes that can be used
 to solve practical problems. Applied research is often conducted in
 industry, government, and academia, and its primary goal is to improve
 the quality of life and the efficiency of various systems.

1. Research Methods: Applied research often uses quantitative methods, such as
 surveys, experiments, and statistical analysis, to collect and analyze data.
 Basic research, on the other hand, often uses qualitative methods, such as
 interviews, focus groups, and case studies, to explore the underlying
 reasons for certain behaviors or phenomena. Applied research is often
 more structured and controlled, while basic research is often more
 exploratory and open-ended.

1. Applied research is more concerned with the development of new products, services, and processes that can be used to solve practical problems.
2. Applied research is often conducted in industry, government, and academia, and its primary goal is to improve the quality of life and the efficiency of various systems.
3. Applied research often uses quantitative methods, such as surveys, experiments, and statistical analysis, to collect and analyze data.
4. Applied research is often more structured and controlled, while basic research is often more exploratory and open-ended.
5. Applied research is often more concerned with the development of new products, services, and processes that can be used to solve practical problems.

Applied research is more concerned with the development of new products, services, and processes that can be used to solve practical problems. Applied research is often conducted in industry, government, and academia, and its primary goal is to improve the quality of life and the efficiency of various systems.

1. Applied research is more concerned with the development of new products, services, and processes that can be used to solve practical problems.
2. Applied research is often conducted in industry, government, and academia, and its primary goal is to improve the quality of life and the efficiency of various systems.
3. Applied research often uses quantitative methods, such as surveys, experiments, and statistical analysis, to collect and analyze data.
4. Applied research is often more structured and controlled, while basic research is often more exploratory and open-ended.
5. Applied research is often more concerned with the development of new products, services, and processes that can be used to solve practical problems.

Applied research is more concerned with the development of new products, services, and processes that can be used to solve practical problems. Applied research is often conducted in industry, government, and academia, and its primary goal is to improve the quality of life and the efficiency of various systems.

Applied research is more concerned with the development of new products, services, and processes that can be used to solve practical problems. Applied research is often conducted in industry, government, and academia, and its primary goal is to improve the quality of life and the efficiency of various systems.

Applied research is more concerned with the development of new products, services, and processes that can be used to solve practical problems. Applied research is often conducted in industry, government, and academia, and its primary goal is to improve the quality of life and the efficiency of various systems.

परंतु मोजक्याच नोंदी काडवर उतरवून संकलना करणे हे लक्षात असू द्यावे. काडवर संदर्भसूचीची नोंद घेताना खालील क्रमानुसार घ्यावी. लेखकाचे नाव - ग्रंथाचे नाव, आवृत्ती, प्रकाशन स्थळ, प्रकाशक, प्रकाशन वर्ष.

काडवे उपाय -

संशोधकाला संशोधनासाठी अस्तंत उपयुक्त पद्धत Card system / slip sys-tem होय. वाचकाला वाचन करताना महत्त्वपूर्ण नोंदी कायमस्वरूपी बाळगता येतात. ग्रंथा वाचन करून ग्रंथ वाचन करून ग्रंथ ग्रंथालयाला परत गेला तरी काडवरील नोंदी वाचकाकडे कायम राहतात. अशा नोंदी पुस्तकाल न केल्याने पुस्तकाचे आवृत्ती वाढते. लेखकसाठी व्याख्यानसाठी पद्धत उत्तम आहे. वर्षानुवर्षाच्या वहातील नोंदीपेक्षा घेतलेल्या वेळोवेळीच्या नोंदीमुळे माहिती अद्ययावत राहते.

५. काडवा आकार -

काडवा वापर करण्यावरून तीन प्रकार होतात. काडवा आकार काड कोणत्या घटकामाठी वापरण्यात आले आहे. त्यावरून त्या काडवा आकार ठरविण्यात आलेला आहे. प्रो. गौरीशंकर यांनी नोंदी घेण्यासाठी ३ इंच ५ इंच आकारची (३ X ५) काड नैसर्गिकीची आहेत असे नमूद केले आहे व खालील आकारचे काड व वापर योग्य असे नमूद केले आहे.

३" X ५" - नोंदी घेण्यासाठी काड.
 ३" X ५" - संदर्भसूचीसाठी काड.
 ३" X ५" - नोंदी घेण्यासाठी काड.
 ३" X ५" - नोंदी घेण्यासाठी काड.
 ३" X ५" - नोंदी घेण्यासाठी काड.
 ३" X ५" - नोंदी घेण्यासाठी काड.
 ३" X ५" - नोंदी घेण्यासाठी काड.

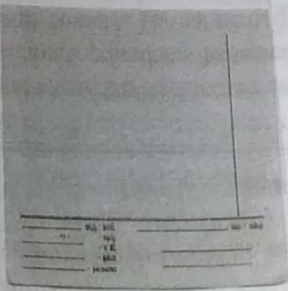
टिपण आवतरण घेण्यासाठी काड.
 टिपण आवतरण घेण्यासाठी काड.

काडवरील मजकूर - काडवरील खालील घटकांची नोंद करणे आवश्यक असते.

- काडव्या मध्यभागी वरच्या कडेला विषय प्रकरण यांची नोंद घ्यावी.
- काडव्या उजव्या भागात वरच्या बाजूच्या घटना घडली ते वर्ष नमूद करावे.
- काडव्या मध्यभागी टिपण मजकूर नोंद घेण्यात यावी. त्याचा मुद्दा नोंद घ्यावा.
- काडव्या खालच्या बाजूला उजव्या बाजूला लेखकाचे नाव नंतर खालच्या भागात मध्यभागी पुस्तकाचे नाव प्रकाशन ठिकाण तर उजव्या बाजूला पुस्तक क्र. नोंद घ्यावे आवश्यक आहेत.

सोबत दर्शविण्यात आलेले ६.५ X ४.५ आकारचे आवश्यकतेनुसार घ्यावे.

१. Wilkinson & Bhandarkar, Methodology and Techniques of social Research. Himalaya publishing house, second edi, Bomb १९७९.
२. Murty, K. Satya Handbook of research methodology in History, ster-ling publishers ltd. delhi. १९९७
३. नाडगाई, गुननाथ सामाजिक संशोधक पद्धती, व. फडके प्रकाशन कार्यालय १९८६
४. कर्नाडे डॉ. सी. सदा संशोधन - सिध्दांत आणि पद्धती लोकावाङ्मय प्रका. ग्रंथ मंडळ - २५ १९९७
५. कर्नाडे डॉ. बी.एम. शास्त्रीय संशोधन पद्धती विपदाग्र प्रोड पब्लिशिंग २००७.
६. गादकवाड, प्रयाद आर. डॉ. संदर्भसूची इ. इतिहासलेखनशास्त्र फडके बुक हाऊस कार्यालय १९९६
७. मालशे सं.ग. संघा सिध्दांत मालशे शांतिनिवासाचे लेखनपद्धती लोकावाङ्मय प्रका. ग्रंथ मंडळ - २५ २००७
८. तटके डॉ. नीलम संशोधन करताना ग्रंथमंडळ प्रका. पुणे ३०.२००८
९. University News Vol.४ No.१७ April २७ to May २००९.

काडवा विचार करताना काडवरील नोंदी खालील प्रमाणे राहतील.